

Homo Cineris

Един афоризъм на Оскар Уайлд гласи, че ако искаш да кажеш истината на хората, трябва да ги разсмееш, иначе в противен случай ще те убият. Понякога обаче истината е толкова болезнена, че едва ли има смешен начин, по който да бъде поднесена. Такъв е случаят и с българското минало и съвремие. Днес, когато се навършват 105 години от обявяването на независимостта на Царство България, е хубаво да се замислим за това какви сме били преди и какви сме днес. Защото историята е един цялостен и взаимосвързан процес – за да разберем днес и утре, трябва да разберем вчера.

Българите често обичаме да парадираме с това, че имаме държавност от над 1300 години и че сме на практика единствената европейска държава оцеляла толкова дълго и запазила своето първоначално име. Но пропускаме неудобния факт, че през повечето от това време – близо осем века – държавата България всъщност не е съществувала, а е била част от Византийската и Османската империи. Българите пък са били роби, при това едни от „най-примерните“ и послушните. Слабо коментиран факт е, че българите последни поемат по пътя на освобождението и независимостта – обстоятелство, което често бива оправдавано с близостта на българските територии до столицата на Османската империя. Тук обаче трябва да се посочи, че Кралство Гърция получава независимост още през 1832 г. Сръбското княжество е с международно призната автономия от 1829 г., а от 1878 г. е независима държава. Румъния е трибутарно княжество от 1861 г., а от 1877 г. – независима държава. И ако за Сърбия и Румъния бихме могли да приемем териториалната отдалеченост от Цариград като благоприятстващ фактор за развитието на националноосвободителните процеси, то при Гърция подобен аргумент е неприложим.

Друг интересен факт е, че Руската империя изиграва изключително важна роля както за освобождението на България, така и на Сърбия и Румъния. Но в случая с България тази роля е решаваща. Това обстоятелство е особено видно на фона на Априлското въстание от 1876 г., което претърпява абсолютен крах и не получава почти никаква народна подкрепа (изключение правят няколко, предимно планински, райони). Българското опълчение в последвалата Руско-турска война (1877-1878 г.) също е относително малобройно, което още веднъж идва, за да покаже цялостното апатично отношение на българите към тяхната собствена свобода. А народ, който не е извоювал сам своята свобода, не я заслужава (и не я цени, както показва историческото развитие). Именно на фона на незначителното българско участие в Освобождението, Съединението на трибутарното Княжество България с османската провинция Източна Румелия през 1885 г. и обявяването на Независимостта на Царство България през 1908 г. имат толкова значим характер в исторически и психологически план. Ако приемем, че *de facto* Санстефанския и Берлинския договори легитимират физическото освобождение на българите, то Съединението и обявяването на Независимостта, както и последвалите войни за териториално обединение, са духовното освобождение на българския народ.

Днес, 105 години по-късно, българите отново се нуждаят от своята национална независимост и духовно освобождение. Освобождение от оковите, които сами са поставили на себе си. Освобождение, което не може да дойде отвън – от САЩ, Русия или Европейския съюз – а трябва да дойде отвътре, да бъде осъзнато и извоювано със средствата на разума. Трудно е – казва френският философ Волтер – да освободиш глупците от веригите, които те боготворят. Трудно е, но не е невъзможно...